



folklor/edebiyat - folklore&literature, 2023; 29(4)-116. Sayı/Issue -Güz/Fall
DOI: 10.22559/folklor.2448

Araştırma makalesi/Research article

Kültür Turizminin Geleneksel Kıbrıs Türk El Sanatlarının Sürdürülebilirliği Üzerine Bir Araştırma*

A Study on the Sustainability of Traditional Cypriot Turkish
Handicrafts of Cultural Tourism

Burak Gökbulut**
Mustafa Yeniasır***

Öz

Kültür turizminde önemli olan kültürel miras-turizm-sürdürülebilirlik üçgenini doğru bir denkleme oturtmaktır. Aksi takdirde geçen süre içerisinde yoğun turist akışı özellikle küçük toplumların ve turizmin bir parçası olan kültürel unsurların

Geliş tarihi (Received): 03-02-2023 Kabul tarihi (Accepted): 20-10-2023

* Bu çalışma İstanbul'da düzenlenen IV. Uluslararası KIBATEK Kıbrıs Türk Edebiyatı ve Edebiyatçıları Sempozyumunda bildiri olarak sunulmuştur. Makale söz konusu bildirinin genişletilmiş şeklidir. (This study was presented as a paper at the IV. International KIBATEK Cyprus Turkish Literature and Writers' Symposium held in Istanbul. The article is the expanded version of the aforementioned paper.)

** Doç.Dr. Yakın Doğu Üniversitesi Atatürk Eğitim Fakültesi Türkçe Eğitimi Ana Bilim Dalı. Lefkoşa, Kıbrıs/ Near East University Atatürk Faculty of Education, Department of Turkish Education. Nicosia. Cyprus. burak.gokbulut@neu.edu.tr. ORCID ID: 0000-0003-3968-9207

***Doç.Dr. Yakın Doğu Üniversitesi Atatürk Eğitim Fakültesi Türkçe Eğitimi Ana Bilim Dalı. Lefkoşa, Kıbrıs/ Near East University Atatürk Faculty of Education, Department of Turkish Education. Nicosia. Cyprus. mustafa.yeniasir@neu.edu.tr. ORCID ID: 0000-0002-9196-1805

yapısını değiştirip bozabilmektedir. Bu araştırmada amaç, Lefkara işi, Lapta işi, koza işi, sele-sepet işi, oya, yemeni, dağarcık, sandık ve hasır sandalye yapımı vb. Kıbrıs Türk el sanatları içerisinde yer alan ürünlerin, güncel durumunu belirlemek ve bunların kültür turizmi faaliyetleriyle desteklenmesi için yapılması gerekenleri ortaya koymaktır. Günümüzde teknolojik olarak çok ileride bulunan toplumların dahi turizm gelirleri içerisinde önemli bir yeri bulunan geleneksel el sanatları ürünlerine sahip çıktıkları ve söz konusu kültürel unsurlardan turizm alanında etkin bir şekilde faydalandıkları bilinmektedir. Bununla birlikte el sanatlarının, sadece ekonomik anlamda değil aynı zamanda toplumun milli kimliğini de etkilediği ve bu bağlamda sürdürülebilirliğinin çok önemli olduğu unutulmamalıdır. Belirlenen amaç doğrultusunda araştırmada katılımcılarla yüz yüze görüşülerek kendilerine hem yapılandırılmış hem de yapılandırılmamış iki görüşme formu sunulmuştur. KKTC’de bulunan ve söz konusu el sanatlarının üretimi veya pazarlamasıyla uğraşan 30 katılımcının örneklemini oluşturduğu çalışmada, nitel araştırma desenlerinden olgubilim (fenomenoloji) deseni kullanılmıştır. Olgubilim deseni, bildiğimiz ancak ayrıntılı bir anlayışa sahip olmadığımız olgulara odaklanmakta ve söz konusu olgular; deneyimler, algılar, yönelimler, kavramlar ve durumlar gibi farklı biçimlerde karşımıza çıkmaktadır. Araştırmanın sonucuna göre KKTC’de el sanatları kültür turizmi içerisinde yeterince kullanılmamaktadır. Kıbrıs Türk kültürel kimliğin en önemli belgelerinden olan el sanatlarının, sağlıklı şekilde sürdürülebilmesi için gelecek kuşakların bilgilendirilmesi oldukça önemlidir.

Anahtar sözcükler: *SOKÜM, kültürel miras, sürdürülebilirlik, kültür turizmi, el sanatları, KKTC*

Abstract

The essence of cultural tourism is to place the triangle of cultural heritage – tourism – sustainability in a proper equation. Otherwise, the intense flow of tourists can change and degenerate the structure of cultural elements over time, which are a part of small societies and their tourism in particular. The objective of this study is to determine the current status of Cypriot Turkish handicraft products such as Lefkara work, Lapta work, cocoon work, saddle-basket work, needlework, yemeni (headscarf), leather bag, chest, and wicker chair making, and to display the necessary actions to support them through cultural tourism activities. It is known that today even societies that are technologically advanced, hold onto traditional handicraft works which play an important role in terms of tourism revenues, and make active use of these cultural elements in the field of tourism. However, it should be remembered that handicrafts affect not only economic status, but also the national identity of the society, and that sustainability is critical in this respect. In accordance with the chosen objective, face-to-face interviews were held with the participants who were given two interview forms, one structured and one unstructured. The sample of the study consisted of 30 participants dealing with the production and/or marketing of the said handicrafts in TRNC, and phenomenology, a pattern of qualitative research, was used in the study. Phenomenology focuses on phenomena which we know but do not have detailed understanding about,

and these phenomena appear in different forms such as experiences, perceptions, orientations, concepts and situations. According to the results of the study, handicrafts are not adequately used in cultural tourism in TRNC. It is essential that the future generations develop awareness so that handicrafts, which are among the most important documents of the Cypriot Turkish cultural identity, can be sustained vigorously.

Keywords: *ICH, cultural heritage, sustainability, cultural tourism, handicrafts, TRNC*

Extended summary

Background

With sea tourism reaching its saturation point, new types of tourism have begun to be discussed, and cultural tourism has come to the agenda as a result of an increasing interest people show towards historical and natural structures. Cultural tourism emerges as a value that receives attention globally, especially with its high economic returns for all countries. In addition to its economic returns, one of the most important instruments in terms of developing the cultural consciousness of people living in the country, transferring the cultural heritage of a nation to future generations, and helping nations look to the future with more confidence is cultural tourism, if it is developed in a controlled and planned manner. On the other hand, when cultural tourism is not developed in a controlled manner and tourism policies are not implemented properly, a nation's cultural values can be destroyed. What is important in cultural tourism is that the relationship between cultural heritage, tourism, and sustainability must be established properly. Otherwise, over time, intense tourist flows may change and disrupt the structure of small island communities and the cultural elements subject to tourism. The sustainability of tourism depends on its economic continuity, the quality of employment in tourism, visitor satisfaction, efficient use of resources and the protection of the environment, among others. Transforming culture into economic gain is related to the regulation of creative tourism activities in a professional and planned fashion. Handicrafts are closely related with tourism industry with their potential to attract the attention of tourists who visit different countries for their culture. For island countries, whose economy is mostly dependent on touristic activities, handicrafts stand out as an important source of income. In addition, with the development of technology and industrialization, handicraftsmen are gradually quitting their vocations and they begin to disappear, which poses a serious threat to the future of handicrafts, which have a very important place in terms of the cultural heritage of countries today.

Research Purpose

The purpose of this study is to identify the current status of Turkish Cypriot handicrafts such as Lefkara work, Lapta work, cocoon work, saddle-basket work, lace, scarf, reed, chest and wicker chair making, and to display the required actions to support them with cultural tourism activities.

Methodology

The sample for this research consisted of 30 participants residing in the Turkish Republic of Northern Cyprus who deal with the production or marketing of the abovementioned handicrafts. Criterion sampling and convenience case sampling, which are purposeful sampling types, were used to determine the participants. The research areas of the study consisted of seven districts throughout the island: Nicosia city walls, Büyük Han, Famagusta castle interior, North and South Mesarya, Kyrenia, and Guzelyurt. A structured interview form was used to obtain the data that would form the basis of the research. The interview form consisted of a total of 9 questions prepared by the researchers. In addition to the structured form, an unstructured interview form was also prepared to collect-depth data from the participants. The findings obtained in the research were tabulated and interpreted.

Findings

In particular, it is generally accepted that Lefkara work – Lapta work – cocoon work should be given priority in cultural tourism. Participants think that handicraft production is not at its desired level for a variety of reasons. In addition, manufactured handworks are not produced accurately and traditionally for several reasons, and the internal market of Cyprus, the residents, are not adequate for marketing these products.

Conclusions

According to the results obtained from this research, participants agree that all Cyprus handicrafts should be utilized in tourism. According to the artisans who contributed to the study, handicrafts are effective in recognizing the Turkish Cypriot folk culture and transferring it to the future generations; they are also among the most important documents of the cultural identity of the country. For this reason, according to the participants, in order to ensure the sustainability of traditional Turkish Cypriot handicrafts, the importance of this art should be explained to the new generation from a young age, and young people should be encouraged to engage in production. Prior to their use as a touristic commodity in the TRNC, local handicrafts' social status needs to be determined and strengthened. For this effect, firstly, scientific studies should be conducted on handicrafts, and they should be defined and revealed in all aspects. In parallel, it is also important to carry out educational and cultural transfer activities so as to ensure standardization in production (handicraft-machine work) with state support, to provide material and moral support to producers, and to spread this sensitivity to the society at large. After securing the preservation and sustainability of handicrafts in this manner, arguments can be developed pertaining to their employment in cultural tourism in a healthier manner. One of the first steps to be taken, in this regard, is to establish applied folklore museums and related workshops where both local and foreign tourists can get to know the handicrafts better, which will increase the demand for these products among incoming tourists. In order to preserve and sustain these cultural heritages, the intangible cultural heritage convention of UNESCO was signed by Türkiye in 2006; however, it was not signed by Turkish Republic of Northern Cyprus

(TRNC) as the TRNC it is not recognized as an independent country. Despite this setback, a similar “law” could be passed in Northern Cyprus with the support of the Republic of Turkey and the Turkish National Commission for UNESCO. The “National Inventory of Living Human Treasures” activities carried out in Turkey within the framework of the UNESCO Convention for the Protection of the Intangible Cultural Heritage can also be held on the island, as the sustainability of handicrafts is a function of supporting the masters and educating apprentices alongside the masters in the beginning. In addition, supporting and encouraging the establishment of various handicraft-themed NGOs should not be ignored.

Giriş

Türklerin yaşam biçimleriyle birlikte estetik değerlerini de yansıtan geleneksel Türk el sanatlarının Orta Asya’ya dayanan uzun bir geçmişi bulunmaktadır. Eski dönemlerde belirli fiziki ihtiyaçları karşılamak amaçlı üretilen bazı eşyalar zamanla ihtiyaç unsurunun yanında estetik değer de kazanmış, bazen de ihtiyaç unsuru tamamen kaybolarak estetik yön kalmıştır. Bu anlamda el sanatlarının bir ihtiyaca cevap vermesinin yanında estetik yönünü de saklı tutmaktadır (Ersöz, 2021: 11; Taş, 2021: 1247). Örneğin bir bakır kap kalaylanarak mutfak ihtiyaçlarını karşılarken üzerindeki yüzlerce yıllık kökeni olan motifler ve desenler de estetik yönü karşılamaktadır (Er ve Hünerel, 2012: 170; Bozkurt vd., 2016). Bu yönleriyle el sanatları halk kültürü içerisinde önemli bir yer tutan ve kültürel kimliği yansıtan folklor unsurlarından biridir.

Turistlerin el sanatlarına yakın ilgi duymaları kültür turizmi ile el sanatlarının birlikte anılmalarını da beraberinde getirmiştir. Özellikle Kıbrıs gibi turizmden önemli bir gelir bekleyen küçük ülkelerde el sanatları zaman içerisinde önemli bir pazar kaynağı olmuştur. Bununla birlikte söz konusu el sanatlarını icra eden ustaların günden güne azalması bu kültürün yaşayabilirliğini de tehlikeye sokmaktadır. Hassas bir yapıya sahip olan el sanatları gibi kültürel unsurların korunup, sürdürülebilmesinde turizm çok önemli bir rol oynamaktadır. Ancak el sanatlarının sadece turistik ve ticari kaygıyla üretilmesi de özünden kopmayı beraberinde getirmektedir. “Turizm merkezlerinde el sanatları ürünlerinin (özgün veya taklit) yoğun olarak satıldığı görülmektedir. Ancak, sanayileşen toplumlarda el sanatçıların sayılarının gittikçe azalması ve bazı geleneksel mesleklerin ve becerilerin unutulmaya, yok olmaya yüz tutması kültür mirası içinde önemli yer tutan el sanatlarının geleceği açısından risk taşımaktadır” (Öter, 2010: 177-178). Ulusal kalıtın en kolay küreselleşebilen görsel ürünlerinden olan el sanatları (Oğuz, 2002) yüzyıllardır gelişip çeşitlenen bir yapıya sahip olsa da günümüzde modern yaşam ve hızlı üretimin tehdidi altında olduğu da görmezden gelinmemelidir (Altıntaş, 2016: 176; Akpulat ve Polat, 2020).

El sanatları genel anlamda hammaddesi deri, taş, toprak, metal, ahşap olanlar, işlemler, kumaş ve dokumalar, resim ve süslemeler, cam işleri ve bitki örücülüğü gibi alanları kapsamaktadır (Arlı, 1190: 17). Kıbrıs’ta genel olarak Anadolu kültüründen beslenen el sanatları aynı zamanda ada kültürleriyle de yörgülerle günümüze kadar gelmeyi başarmıştır. Kıbrıs’ta, Osmanlıdan günümüze çeşitli el sanatlarının icrası gerçekleşse de son dönemde özellikle Lefkara işi, Lapta işi, koza işi, sele-sepet işi, oya, yemeni, dağarcık, sandık, ahşap oyma, bakırcılık, sele, sesta, sepet ve hasır sandalye yapımı vb. el sanatlarının daha çok ön plana çıktığı görülmektedir.

Günümüzde küreselleşmenin millî kültürlerin üzerinde olumsuz bir etki oluşturduğu görülmektedir. Küreselleşmeyle birlikte dünyada ulus devlet düşüncesi zayıflayarak, toplumsal belleğin birer taşıyıcısı durumunda olan yerel ürünlerin dolayısıyla kültürlerin değersiz olduğu düşüncesi insanoğluna aşılınmaya çalışılmaktadır. Küreselleşmenin yerel kültürler üzerindeki olumsuz etkisini yoğun olarak hissettiğimiz bu dönemlerde el sanatları gibi kültürel değerlerimizi korumak ve kültür turizminin de etkisiyle söz konusu sanat dalının sürdürülebilirliğini garanti altına almak millî varlığımız açısından büyük bir önem taşımaktadır (Kolaç, 2009: 22). Bundan dolayı söz konusu araştırmada amaç, Kıbrıs Türk geleneksel el sanatlarının (Lefkara işi, Lapta işi, koza işi, sele-sepet işi, oya, yemeni, dağarcık, sandık ve hasır sandalye yapımı vb.) güncel durumunu belirlemek ve bunların kültür turizmi faaliyetleriyle desteklenmesi için yapılması gerekenleri ortaya koymaktır. Özünü koruyarak sürdürülebilirliği sağlanacak olan geleneksel Kıbrıs Türk el sanatları aynı zamanda Kıbrıs Türkü'nün dünyaya sesini duyurmada da önemli bir araç olacaktır.

Araştırmanın Metodolojisi

Araştırma modeli

Araştırmada nitel araştırma desenlerinden olgubilim (fenomenoloji) deseni kullanılmıştır. Olgubilim deseni, bildiğimiz ancak ayrıntılı bir anlayışa sahip olmadığımız olgulara odaklanmaktadır. Olgular; deneyimler, algılar, yönelimler, kavramlar ve durumlar gibi farklı biçimlerde karşımıza çıkabilmektedir. Olgubilim, bize tümüyle yabancı olmayan aynı zamanda tam olarak kavrayamadığımız olguları araştırmada sık kullanılan bir desendir (Yıldırım ve Şimşek, 2008).

Olgubilim araştırmalarında veri kaynakları, araştırmanın odaklandığı olguyu yaşayan ve bu olguyu dışa vurabilecek veya yansıtabilecek bireyler ya da gruplardır

Çalışma grubu

Araştırmanın çalışma grubunu Kuzey Kıbrıs Türk Cumhuriyeti'nde bulunan ve söz konusu el sanatlarının üretimi veya pazarlamasıyla uğraşan 30 katılımcı oluşturmuştur. Katılımcıların seçilmesinde amaçlı örnekleme çeşitlerinden ölçüt örnekleme ve kolay ulaşılabilir durum örnekleme kullanılmıştır. Amaçlı örnekleme, zengin bilgiye sahip olduğu düşünülen durumların derinlemesine çalışılmasına olanak vermektedir. Bu anlamda amaçlı örnekleme yöntemleri, olgu ve olayların keşfedilmesiyle açıklanmasında yararlı olur. Ölçüt örnekleme yöntemindeki temel anlayış, önceden belirlenen birtakım ölçütleri karşılayan durumların çalışılmasıdır. Kolay ulaşılabilir durum örnekleme yönteminde araştırmacı, yakın ve erişilmesi kolay olan bir durumu seçtiğinden, araştırmaya hız ve pratiklik kazandırmaktadır (Yıldırım ve Şimşek, 2008). Çalışmanın araştırma sahalarıysa Lefkoşa sur içi ve Büyük Han, Gazimağusa kale içi, Kuzey ve Güney Mesarya, Girne ve Güzelyurt'tur.

Verilerin toplanması ve analizi

Araştırmaya dayanak oluşturacak verilerin elde edilmesinde yapılandırılmış görüşme formu kullanılmıştır. Görüşme formu araştırmacılar tarafından hazırlanmış toplam 9 sorudan oluşmuştur. Yapılandırılmış forma ek olarak bir de yapılandırılmamış görüşme formu hazırlanarak katılımcılardan derinlemesine veriler toplanmıştır.

Yapılandırılmış görüşme formundaki sorular hazırlandıktan sonra biri halkbilimi biri de turizm alanından olmak üzere iki uzman kişiden görüş alınmış ve alınan görüşler doğrultusunda form yeniden düzenlenmiştir. Açık uçlu (yapılandırılmamış) araştırma soruları, araştırmacının incelemek istediği olguyu esnek ve açık uçlu bir yaklaşımla ele alması ve araştırma sorularının daha ayrıntılı hâle getirilmesi konusunda önemli bir kolaylık sağlamaktadır.

Elde edilen verilerin analizinde betimsel analiz ve söz konusu verilerin sayısallaştırılmasında ise betimsel istatistik kullanılmıştır. Araştırmada elde edilen bulgular, tablolarda gösterilerek yorumlanmıştır.

Bulgular

Tablo 1- Kültür turizminde kullanılabilir el sanatları hakkındaki görüşler

	f	%
Lefkara İşi, Lapta İşi, Koza İşi	6	20
Hasır Sandalye-Sele-Sepet-Sesta İşi	2	6,67
Oya, Yemeni	0	0
Dağarcık	1	3.33
Sandık, Ahşap Oymacılık	1	3.33
Hepsi	20	66.67

Tablo 1’de kültür turizminde kullanılabilir el sanatlarının öncelikli olarak neler olabileceği hakkında katılımcıların görüşü alınmış ve katılımcılar %66.67 oranında tercihlerde verilen tüm el sanatlarının (Lefkara İşi-Lapta İşi-Koza İşi, Hasır Sandalye-Sele-Sepet-Sesta İşi, Oya, Yemeni, Dağarcık, Sandık, Ahşap Oymacılık) kültür turizminde kullanılması gerektiğini belirtmişlerdir. Katılımcılar ikinci olarak (%20) “Lefkara İşi-Lapta İşi-Koza İşi”nin kültür turizminde kullanılabilirliğini söylemişlerdir. Hasır sandalye-sele-sepet-sesta işi, dağarcık, sandık, ahşap oymacılık sanatları çok düşük oranlarda (%6.67 ve %3.33) tercih edilirken, oya ve yemeni sanatı hiç tercih edilmemiştir.

Tablo 2- El sanatlarının yeterli derecede üretilip üretilmediği hakkındaki görüşler

	f	%	
Evet, üretiliyor.	9	30	
Hayır, yeterli üretilmiyor.	21	70	
Çünkü	Talep oldukça az.	3	10
	Piyasada sahte ürünler var.	0	0
	Devlet ve hükümet tarafından desteklenmiyor.	8	26.67
	Yerel yönetimler tarafından desteklenmiyor.	1	3.33
	Üretimi masraflı.	3	10
	Üretimi zor ve emek gerektiriyor.	6	20

Tablo 2’de el sanatlarının yeterli derecede üretilip üretilmediği hakkında katılımcıların görüşü alınmış ve %30 oranında kişi el sanatlarını yeterli üretildiğini belirtirken %70 oranında

da katılımcı yeterli üretilmediğini belirtmiştir. Yeterli üretilmeme sebeplerinin de sorulduğu bu soruda en önde gelen sebep (%26.67) el sanatları üretimini “Devlet ve hükümet tarafından desteklenmemesi.” olarak belirtilmiştir. İkinci sebep ise (%20) “Üretim zor ve emek gerektirmesi” olarak gösterilmiştir. Talebin az olması ve üretimin masraflı olması seçenekleri sadece %10 oranında belirtilmiştir.

Tablo 3- El sanatlarının doğru ve geleneksel şekilde üretilip üretilmediği hakkındaki görüşler

	f	%	
Evet, üretiliyor.	14	46.67	
Hayır, doğru ve geleneksel üretilmiyor.	16	53.33	
Çünkü	Malzeme kaliteli kullanılmıyor.	0	0
	Sanatı usta bir kişiden öğrenmeyen acemi kişilerden dolayı geleneksel şekliyle üretilmesi mümkün olmuyor.	5	16.67
	Sadece para kazanma aracı olarak gördüğünden olması gerektiği kalite ve nitelikte üretilmiyor.	5	16.67
	Devlet ve hükümet tarafından denetlenmediği için üretime dikkat edilmiyor.	6	20

El sanatlarının doğru ve geleneksel şekilde üretilip üretilmediği hakkındaki görüşlerin alındığı Tablo 3’te %46,67 oranında kişi bunların doğru ve geleneksel üretildiğini belirtirken, %53.33 oranında katılımcı el sanatlarının doğru ve geleneksel üretilmediğini belirtmiştir. Katılımcılara doğru ve geleneksel üretilmeme sebepleri sorulduğunda ise %20 oranında “Devlet ve hükümet tarafından denetlenmediği için üretime dikkat edilmediği”, %16.67 oranlarında ise “Sanatı usta bir kişiden öğrenmeyen acemi kişilerden dolayı geleneksel şekliyle üretilmesi mümkün olmadığı” ve “Sadece para kazanma aracı olarak gördüğünden olması gerektiği kalite ve nitelikte üretilmediği” gibi sebepler belirtilmiştir.

Tablo 4- Kıbrıs pazarının ürünleri pazarlamak için yeterli olup olmadığına ilişkin görüşler

	f	%	
Evet, yeterlidir.	2	6.67	
Hayır, yeterli değildir.	28	93.33	
Çünkü	İnsanlara pahalı geliyor.	4	13.33
	Pazar küçük.	5	16.67
	İnsanlar değer vermiyor.	4	13.33
	Sadece yurt dışına götürülecek hediyelik bir eşya olarak görülüyor.	8	26.67
	Devlet ve hükümet (Kültür-Turizm Bakanlıkları) tarafından desteklenmiyor.	7	23.33

Tablo 4’te Kıbrıs pazarının ürünleri pazarlamak için yeterli olup olmadığı sorulmuş ve %93.33 oranında pazarın yeterli olmadığı söylenmiştir. Pazarın yeterli olmamasında “Sadece

yurt dışına götürülecek hediye bir eşya olarak görülmesi” en önde sebep (%26.67) olarak belirtilirken, “Devlet ve hükümet (Kültür-Turizm Bakanlıkları) tarafından desteklenmemesi” ise ikinci neden (%23.33) olarak belirtilmiştir.

Tablo 5- Kültür turizmi ile el sanatları ilişkisinin nasıl nitelendirilebileceğine ilişkin veriler

	f	%
Turistler ürünleri satın alarak üretimin devamlılığına katkı sağlar.	7	23.33
Turizm el sanatlarının yurt dışında tanıtımına katkı sağlar.	6	20
Turizm el sanatlarının maddi (ücret) ve manevi (değer görme) olarak tanınmasını ve değerlendirilmesini sağlar.	7	23.33
Değerli ve nadide el sanatlarının bölgeye turist akışını artırma potansiyeli vardır.	1	3.33
Turizm ve el sanatları arasında olumsuz bir ilişki olduğunu düşünüyorum. Hatta turizmden dolayı el sanatlarının sadece hediye bir eşya gibi algılanma riski olduğuna inanıyorum.	9	30

Tablo 5’te katılımcılara kültür turizmi ile el sanatları ilişkisinin nasıl nitelendirilebileceğine ilişkin bir soru sorulmuştur. %30 oranında katılımcı “Turizm ve el sanatları arasında olumsuz bir ilişki olduğunu düşünüyorum. Hatta turizmden dolayı el sanatlarının sadece hediye bir eşya gibi algılanma riski olduğuna inanıyorum.” seçeneğini tercih etmiştir.

Bunun yanında %23.33 oranında katılımcı “Turizmin el sanatlarının maddi (ücret) ve manevi (değer görme) olarak tanınmasını ve değerlendirilmesini sağladığını” ve “Turistlerin ürünleri satın alarak üretimin devamlılığına katkı sağladığını” da belirtmiştir.

Tablo 6- El sanatlarının sürdürülebilirliğinde (iç-dış) turizmin etkisinin ne olduğuna ilişkin görüşler

	f	%
Turistler ürünleri satın aldığı için oldukça büyük bir etkisi vardır.	7	23.33
Turistlere pahalı geldiği için turistler, ürünlere yeterli ilgiyi göstermemektedir.	2	6.67
Gelen turistler Kıbrıs’ın el sanatları hakkında bilgi sahibi olmadığından bunlara talep göstermemektedir.	5	16.67
Bize ait olmayan ihraç ürünler (Çin malı vb.) ucuz olduğu için tercih edilmektedir.	9	30
Devlet ve hükümet (Kültür-Turizm Bakanlıkları) yeterli desteği vermediği için turizm yeterli etkiyi yaratamamaktadır.	7	23.33

El sanatlarının sürdürülebilirliğinde iç ve dış turizmin etkisinin ne olduğunun irdelendiği Tablo 6’da en fazla yoğunlaşılan (%30) seçenek “Bize ait olmayan ihraç ürünler (Çin malı vb.) ucuz olduğu için tercih edilmektedir” seçeneğidir. Yani katılımcılara göre turistler ada kültürüne ait olmayan ucuz ürünleri tercih ettiklerinden bu durum Kıbrıs Türk el sanatları-

nın sürdürülebilirliğine zarar vermektedir. İkinci derecede tercih edilen seçenek (%23.33) de olumsuzdur. Buna göre katılımcılar “Devlet ve hükümetin (Kültür-Turizm Bakanlıkları) yeterli desteği vermediği için turizmin yeterli etkiyi yaratamadığını” belirtmektedirler.

Diğer yandan katılımcılar aynı oranda, (%23.33) turistlerin ürünleri satın aldığı için el sanatlarının sürdürülebilirliğinde turizmin oldukça büyük bir etkisi olduğunu belirtmişlerdir.

Tablo 7- Kıbrıs Türk halk kültürünün bilinmesinde ve gelecek kuşaklara aktarılmasında el sanatlarının etkililiği hakkındaki görüşler

	f	%
Evet, en az yazılı kaynaklar kadar etkili olduğunu düşünüyorum.	25	83.33
Hayır, yaşadığımız yüzyılda el sanatlarının kültür aktarımı açısından önemli olduğunu düşünmüyorum.	1	3.33
Kısmen etkili olduğunu düşünüyorum.	4	13.33

Tablo 7’de yüksek oranda katılımcı (%83.33) Kıbrıs Türk halk kültürünün bilinmesinde ve gelecek kuşaklara aktarılmasında el sanatlarının en az yazılı kaynaklar kadar etkili olduğunu belirtmiştir.

El sanatlarının kültür aktarımında etkili olmadığını (veya kısmen etkili olduğunu) belirten katılımcı sayısı oldukça düşük oranlardadır (%13.33 ve 3.33).

Tablo 8- El sanatlarının KKTC için önemini belirten cümlelerin seçilmesi

	f	%
KKTC’nin kültürel kimliğinin en önemli belgelerindedir.	19	63.33
Kıbrıs Türk kültürünün gelişmesinde en etkili unsurlardan biridir.	4	13.33
KKTC’de bir kısım insanın maddi kazanç sağladığı ürünlerdir.	4	13.33
KKTC’de hobi olarak yapılan bir üretim alanıdır.	0	0
El sanatlarının KKTC için pek fazla herhangi bir önemi yoktur.	3	10

Tablo 8’de katılımcılardan el sanatlarının KKTC için önemini belirten cümleyi seçmeleri istenmiş ve “el sanatlarının KKTC’nin kültürel kimliğinin en önemli belgelerinden” biri olduğu seçeneğinin en fazla tercih edilen (%63.33) niteleme olduğu görülmüştür. Bunun yanında daha düşük oranlarda (13.33) el sanatlarının “Kıbrıs Türk kültürünün gelişmesinde en etkili unsurlardan biri olduğu.” ve “KKTC’de bir kısım insanın maddi kazanç sağladığı ürünler olduğu” seçeneklerinin işaretlendiği belirlenmiştir.

Tablo 9- Geleneksel el sanatlarının KKTC’de sağlıklı bir şekilde sürdürülebilmesi

İçin neler yapılabileceğine ilişkin görüşler

	f	%
Usta – çırak ilişkisi içerisinde üretim devam ettirilmelidir.	5	16.67
Kişilerin bunu meslek edinebilmeleri için iyi bir kazanç elde etmeleri sağlanmalıdır.	11	36.67
KKTC’de üretilen el sanatlarının dünyaya tanıtımlarının daha iyi yapılması gerekmektedir.	1	3.33
Siyasi bir sorun söz konusu olduğundan Türkiye üzerinden pazarlamanın daha sağlıklı bir şekilde yapılması gerekmektedir.	1	3.33
Gençlere bu sanatın önemi küçük yaştan anlatılmalı ve gençler üretim için teşvik edilmelidir.	12	40

Tablo 9’da katılımcılardan geleneksel el sanatlarının KKTC’de sağlıklı bir şekilde sürdürülebilmesi için neler yapılabileceğine ilişkin görüşler alınmıştır. Yüksek oranda (%40) katılımcı “Gençlere bu sanatın öneminin küçük yaştan anlatılması ve gençlerin üretim için teşvik edilmesi gerektiğini.” söylemişlerdir. Bunun yanında katılımcılara göre “kişilerin bunu meslek edinebilmeleri için iyi bir kazanç elde etmelerinin sağlanması” gerekmektedir (%36.67). Daha az oranda (%16.67) bir kesim de “Usta – çırak ilişkisi içerisinde üretimin devam ettirilebileceğini” savunmuştur.

10. Soru: El sanatlarının güncel durumunu ve turizm faaliyetleriyle desteklenmesi için yapılması gerekenleri nasıl değerlendirirsiniz?

Çalışmada yukarıdaki yapılandırılmış sorulara ek olarak katılımcılara yapılandırılmamış bir görüşme formu da sunulmuştur. Bu formda katılımcılara “El sanatlarının güncel durumunu ve turizm faaliyetleriyle desteklenmesi için yapılması gerekenleri nasıl değerlendirirsiniz?” sorusu sorulmuş ve derinlemesine veriler toplanmıştır. Araştırmaya katılanların bir kısmı açık uçlu soruyu cevaplamamıştır. Soruyu cevaplayan katılımcı sayısı 17’dir. Verilen bazı cevaplar araştırmanın amacına uygun olmadığından buraya 15 cevap alınmıştır. Katılımcıların kişisel bilgileri saklı tutulduğundan katılımcılar 1’den 15’e kadar (K1-15 şeklinde) numaralandırılmıştır. Verilen cevaplar ana temalar halinde kısaltılarak verilmiştir.

Katılımcılara göre el sanatlarının korunması, sürdürülebilmesi ve turizmde doğru kullanılabilmesi için; meraklı kişilerin el sanatlarını öğrenmesi için kurslar açılması (K1), Lefkara vb. işlerin orijinalinin bozulmaması için makine işinin satılmaması için denetim yapılması (K2), okullarda küçük yaşta çocuklara el sanatlarının tanıtılması ve öğretilmesi (K3), el sanatlarının turizmde pazarlamasını kolaylaştırabilmek için ürünlerin çeşitlendirilmesi (K4), ürünlerin ham maddelerinin ucuzlatılması, el sanatlarını geleneksel yöntemlere uygun olarak devam ettirebilmek için usta-çırak ilişkisinin tesis edilmesi, bunun için de gerçek ustalardan eğitim alabilecekleri çıraklık eğitim merkezlerinin kurulması (K5) gibi fikirler sunmuşlardır. Bunun yanında el sanatlarımızın tam manasıyla belirlenerek yozlaşmasını önlemek, bunları eğitimle yeni nesle öğretmek (K6), ve öncelikle Lefkara nakışının bir dünya markası olduğunun farkına vararak sahiplenmek gerekmektedir. Lefkara’nın ve el sanatlarının değerinin toplumca bilinmesi, Lefkara adının bir köye

vb. verilmesi, Lefkara'nın müzelerde yer alması hatta özel Lefkara müzesinin kurulması, bilimsel çalışmalarla standartlarının belirlenerek devlet eliyle bir standart belgesinin verilmesi bu yolla ticaretin kurallara bağlanması (K7), siyasi sıkıntılara bakılmadan (iç ve dış politikada) çözüm ve proje üreterek desteklenmesi sağlanmalıdır (K8). Bazı katılımcılara göre el sanatlarından yüksek oranda (%16) vergi alınmakta ve bu durum el sanatlarının üretimiyle satışını zorlaştırmaktadır. Bu nedenle gerçek sanatçıların el yapımı ürünleriyle alakalı bir vergi düzenlemesi yapılmalıdır (K9). Bir katılımcı iç piyasada satılan ürünlerin Çin'den ve Türkiye'den ucuza getirildiğini ve ürettikleri el işlerinin turistlere pahalı geldiğini belirtmiştir. Ona göre bu durumun devlet tarafından denetlenmesi önem arz etmektedir çünkü ihraç ürünler ucuz ve çeşitli olduğu için turistler daha çok tercih edilebilmektedir (K10). Verilen bir diğer cevaba göre tur operatörleri ile rehberler bu konuda bilgilendirilmeli ve el sanatları adayı ziyarete gelen turistlere tanıtılmalıdır (K11), ayrıca devlet sadece belirli fuarları ve aynı kişileri değil tüm esnaf ve üreticileri davet edip desteklemelidir (K12). Katılımcılardan biri de K11 ile yakın düşüncüyü paylaşmakta ve el sanatları kültürün bir parçası olduğu için turistik faaliyetlerde ve turlarda anlatılabileceğini belirtmektedir. Bu şekilde turistlerin ürünleri satın alması ve yurt dışında tanıtması sağlanabilecektir (K13). Diğer bir katılımcıya göre tüm satış yerlerinde aynı tür ürünler olduğu için benzer ürünlerde yığılma oluyor ve yeterli satış yapılamıyor bu da üretimin devamlılığını sekteye uğrattıyor. Bu yüzden devlet el sanatları ürünlerin çeşitliliğini artıracak önlemler almalıdır (K14). K15 numaralı katılımcıya göre ise Kültür ve Turizm Bakanlıklarının el sanatlarına olan ilgi ve alakası artmalı ve turistlere daha makul/standart fiyatlarla satılması için denetlemeler yapılmalıdır.

Sonuç

Kıbrıs Türk geleneksel el sanatlarının güncel durumunu belirleme ve bunların kültür turizmiyle desteklenmesi için yapılması gerekenleri ortaya koymanın amaçlandığı bu çalışmada hem katılımcıların el sanatlarıyla ilgili düşünceleri alınmış hem de bunların kültürdeki ve kültür turizmindeki yeri irdelenmiştir.

Araştırmadan çıkan sonuçlara göre katılımcılar Kıbrıs'a ait tüm el sanatlarının turizmde kullanılması gerektiği hususunda hemfikirdirler. Yani Lefkara İşi-Lapta İşi-Koza İşi, Hasır Sandalye-Sele-Sepet-Sesta İşi, Oya, Yemeni, Dağarcık, Sandık, Ahşap Oymacılık gibi el sanatları kültür turizminde kullanılmalıdır. Ancak özellikle Lefkara İşi-Lapta İşi-Koza İşinin kültür turizminde öncelikli olarak kullanımıyla ilgili genel bir kabul vardır. Katılımcılara göre çeşitli sebeplerle el sanatları yeterli derecede üretilmemektedir. Üretilen el sanatları da çeşitli sebeplerle doğru ve geleneksel üretilmemektedir. Ayrıca Kıbrıs'ın iç pazarı yani yerli halk ürünleri pazarlamak için yeterli olmamaktadır.

Turizm ise gerek ihraç ürünler gerekse devletin destek vermemesi gibi nedenlerle istenilen oranda bir etki yaratamamaktadır. El sanatları kültür turizminde kullanılırken devlet tarafından standardizasyonun sağlanması ve bunun için de denetlemenin artırılması el sanatlarının sadece hediyelik bir eşya olarak algılanma riskini de en aza indirecektir.

Araştırmaya katkı yapan sanatçılara göre el sanatları hem Kıbrıs Türk halk kültürünün bilinip gelecek kuşaklara aktarılmasında etkilidir hem de ülkenin kültürel kimliğinin en önemli belgelerindedir. Bu nedenle de katılımcılara göre geleneksel Kıbrıs Türk el sanatlarının

sürdürülebilmesi için yeni nesle bu sanatın öneminin küçük yaştan anlatılması ve gençlerin üretim için teşvik edilmesi gerekmektedir.

Öneriler

El sanatları turizmde kullanılmadan önce ilk olarak ait olduğu toplum içerisindeki durumu belirlenmeli ve sağlanmalıdır. Bunun için de ilk olarak el sanatlarıyla ilgili bilimsel çalışmalar yapılarak bunlar her yönüyle tanımlanıp ortaya konulmalıdır. Bu nedenle Kıbrıs Türk el sanatlarının korunup yaşatılabilmesi adına öncelikli olarak alınması gereken önlemler ve yapılması gereken belirli işler vardır. Yapılması gerekenlerin başında Kıbrıs Türk el sanatlarını belirleyen ve özelliklerini anlatan bir Kıbrıs Türk El Sanatları Ansiklopedisinin hazırlanmasıdır. Kıbrıs'ta bu alanda çeşitli kişilere ait kitap veya kitap bölümleri yayınlanmış olsa da el sanatlarının tümünün bir arada verildiği ve tanımlandığı bilimsel bir çalışma mutlaka hazırlanmalıdır. Bunun yanında Kıbrıs'ta üretilen el sanatlarıyla ilgili "terim, kavram ve araç-gereçleri fotoğraf ve çizimlerle destekleyen Kıbrıs Türk El Sanatları Terimleri Sözlüğü de hazırlanarak ürünler detaylı bir şekilde ortaya konulmalıdır. Ayrıca motif, desen veya nakışları teknik çizimleri ve kültürel tanımlamaları ile veren bir Kıbrıs Türk El Sanatları Motif İndeksinin de oluşturulması alana önemli bir katkı sağlayacaktır. Bütün bu çalışmaların yapılması ulusal kalıtın küresele sunulmadan önce ayrıntılı bir şekilde tespiti, tanımlanması ve ayrıntılandırılarak ortaya konulmasını sağlayacak ve sağlam bir bilgi birikimi oluşturacaktır. El sanatları ile ilgili bilimsel alt yapı kurgulanıp tamamlanmadan küresele açılmak kötü sonuçlar doğurabilecektir. Yapılacak bu bilimsel çalışmalarla birlikte devlet desteğiyle üretimde standardizasyonun sağlanması (el işi-makine işi), üreticilere maddi ve manevi desteğin verilmesi ve bu hassasiyetin tüm topluma yayılması için eğitim ve kültürel aktarım faaliyetlerinin gerçekleştirilmesi de önem kazanmaktadır.

Devletin bu kültürel mirasların korunmasında atabileceği en önemli adım, UNESCO SOKÜM Sözleşmesinin benzeri bir yasayı KKTC'de de bir an önce yürürlüğe koymasınıdır. Buna bağlı olarak UNESCO Yaşayan İnsan Hazine envanterinin de faaliyete geçirilmesi ve adada bulunan el sanatçıların bir an önce tespit edilerek, sanatını "doğru" icra eden kişilere destek verilmesi gerekmektedir. Böylece sanatçıların maddi ve manevi destek görmeleri sağlanarak yanlarında çirak yetiştirmelerinin de önü açılacaktır. Bunun yanında yine devletin öncülüğünde çirak yetiştirme programlarıyla gençler bu alanda yetiştirilebilecek ayrıca devlet Sivil Toplum Kuruluşlarının (STK) kurulmasını teşvik ederek ve var olanları da destekleyerek el sanatlarının sürdürülebilirliğine katkı sağlayacaktır.

Belirtilen yöntemlerle ülkede üretimi yapılan el sanatlarının korunup sürdürülebilirliği garanti altına alındıktan sonra söz konusu ürünlerin kültür turizminde daha sağlıklı şekilde kullanılması hususunda adımlar atılmalıdır. Bu konuda da yapılacak ilk iş hem yerli halkın hem de yabancı turistlerin el sanatlarını daha iyi tanıyabilecekleri uygulamalı halkbilimi müzeleri ve buna bağlı atölyeleri kurmaktır. Gelen turistlerin müzede el sanatını tanıması ve atölyelerde yaratıcı turizm faaliyetlerine katılabilmesi söz konusu ürünlere talebi arttıracaktır. Tabi ki talebin artmasıyla çeşitli riskler de doğacağından (sahte ürünler, ürün yığılması, pahalılaşıma vb.) bu noktada yine devlet organlarının devreye girerek kaliteli-geleneksel üretim ve fiyat standardi-

zasyonu sağlaması gerekecektir. Bunun yanında gelenekselliğe ve öze müdahale etmeden ürünleri belirli ölçülerde çeşitlendirmek de turizmde pazarlamaya etki edecektir. Ancak bu noktada ürünlerin üzerine asılacak etiketlerle (veya verilecek sertifikayla) “geleneksel ürün” ve “gelenekselden çeşitlendirilen ürün” benzeri yazılarla alacak kişi doğru şekilde bilgilendirilmelidir. Bunun yanında ürünün makineyle mi yoksa tamamen el yapımı olarak mı üretildiği bilgisi de etikete konulacak bilgilerden olmalıdır. Üreten sanatçı ve üretimle ilgili diğer detaylar da ürünle birlikte verilecek sertifikada yer almalıdır. Bu sertifika ürünü satın alacak turiste güven verirken bir yandan da kültürün doğru tanıtılmasını sağlayacaktır.

Bütün bu önlem, planlama ve faaliyetler hem el sanatlarının tanıtımına katkı sağlayacak hem de ustanın maddi kazanç sağlayarak, değer görerek sanatına sıkı sıkıya sarılmasını, üretmesini sağlayacaktır. Toplumda değer gören, saygın bir yer edinen ve de maddi kazanç sağlayabilen el sanatı ustası buna bağlı olarak yanında yetiştirecek gönüllü çıracılar da bulabilecektir. Bir ustanın yanında çirak yetiştirebilmesi de el sanatının bir sonraki nesle doğru şekilde aktarımını sağlayarak sanatın sürdürülebilirliğine büyük bir katkı sağlayacaktır.

Contribution rates of authors to the article: Both authors contributed equally to this article.

Yazarların makaleye katkı oranları: Bu makaleye her iki yazar da eşit oranda katkı sağlamıştır.

Ethics committee approval: Ethics committee approval is attached to the end of the article.

Etik komite onayı: Etik kurul izni makalenin sonuna eklenmiştir.

Financial support: The study received no financial support from any institution or project.

Finansal destek: Çalışmada finansal destek alınmamıştır.

Conflict of Interest: The author declares no conflict of interest.

Kaynakça

- Akputat, N.A. ve Polat Üzümcü, T. (2020). Geleneksel Türk el sanatlarının yaratıcı turizm kapsamında değerlendirilmesi: Ödemiş yerel halkının bakış açısı. *Journal of Social and Humanities Sciences Research*, 7 (51), 584-597. <http://dx.doi.org/10.26450/jshsr.1794>
- Altınay, M. ve Dinçer, F.İ. (2017). Geleneksel el sanatlarının yaratıcı turizm kapsamında değerlendirilmesi. *Journal of Recreation and Tourism Research*, 4(Special Issue 1), 343-352. Retrieved from <https://www.jrtr.org/index.php/jrtr/article/view/252>
- Altıntaş, K.M. (2016). Kaybolmaya yüz tutmuş geleneksel Türk el sanatkarlarının karşı karşıya bulunduğu ticari sorunların analizi. *Bilig*, (77), 157-182. Retrieved from <https://dergipark.org.tr/en/pub/bilig/issue/48704/619703>
- Altunel, M.C. ve Kahraman, N. (2012). Kültür turisti tipolojilerinin belirlenmesi: İstanbul örneği. *Anatolia: Turizm Araştırmaları Dergisi*, 23 (1), 7-18. Retrieved from <https://dergipark.org.tr/en/pub/atad/issue/16803/174527>
- Arıoğlu, İ.E. ve Atasoy, Ö.A. (2015). Somut olmayan kültürel miras kapsamında geleneksel el sanatları ve Kültür ve Turizm Bakanlığı. *Electronic Turkish Studies*, 10 (16), 109-126. <http://dx.doi.org/10.7827/TurkishStudies.9058>
- Arlı, M. (1990). *Köy el sanatları*. Ankara Üniversitesi Ziraat Fakültesi.

- Bilgimöz, S. ve Gülcan, B. (2021). Yaşayan insan hazineleri deneyimsel turizmde nasıl bir rol üstlenebilir?. *Sosyal, Beşeri ve İdari Bilimler Dergisi*, 4 (12), 1141-1160. <https://doi.org/10.26677/TR1010.2021.898>
- Birnaz, E. ve Hünerel, Z.S. (2012). Bir iletişim aracı olarak el sanatları. *Batman Üniversitesi Yaşam Bilimleri Dergisi*, 1(1), 169-177. Retrieved from <https://dergipark.org.tr/en/pub/buyasambid/issue/29824/320866>
- Bozkurt, H., Kayabaşı, N. ve Özkoca, B. (2016). Çorum el sanatlarında kullanılan motifler ve anlamları. *Hitit Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 9 (1), 39-61. Retrieved from <https://dergipark.org.tr/en/pub/hititsosbil/issue/45202/566069>
- Celep, M., Kavlak, H.T., Gökçe, A. ve Altunöz, Ö. (2020). Kültür turisti tipolojilerinin belirlenmesi: Anadolu Medeniyetleri Müzesi örneği. *Journal of Tourism and Gastronomy Studies*, 2020, 8 (2), 958-970. <https://doi.org/10.21325/jotags.2020.589>
- Coşkun, N.Ç. (2018). Kültür turizmde uygulamalı halkbilim müzeciliğinin rolü ve Erdemli’de Açık Hava Müzesinin kurulmasıyla ilgili öneriler. *Motif Akademi Halkbilimi Dergisi*, 11 (24), 1-12. Retrieved from <https://www.ceeol.com/search/article-detail?id=727620>
- Demir, S. (2012). Kültürel bellek, gelenek ve halk bilimi müzeleri. *Millî Folklor*, 24 (95), 184-193. Retrieved from <https://www.millifolklor.com/Yayin/95>
- Dursun, M.T. ve Karahan, S. (2019). UNESCO yaşayan insan hazinesine öneri: Örücü ve ağaç oymacı üzerine bir değerlendirme. *Journal of Travel and Tourism Research*, (14), 56-71. Retrieved from <https://dergipark.org.tr/en/pub/ttr/issue/59443/643304>
- Ekici, M. (2018). UNESCO SOKÜM temsili listesinde Türkiye’nin çok uluslu dosyaları. *Millî Folklor*, 30(120), 81-89. <https://www.millifolklor.com/Yayin/120>
- Ela, T. (2021). Sakarya’da tespit edilen geleneksel el sanatları ve ustaları. *Sanat Tarihi Dergisi*, 30 (2), 1245-1279. <https://doi.org/10.29135/std.948208>
- Ersöz, D. (2021). *Turizm kenti Safranbolu’nun Osmanlı’dan günümüze gelen kültürel miras değerlerinden el sanatlarının araştırılması* [Yayımlanmamış Yüksek Lisan Tezi]. Karabük Üniversitesi, Karabük. Retrieved from <http://acikerisim.karabuk.edu.tr:8080/xmlui/handle/123456789/1294>
- Karadaşlı, H. (2019). *Motivasyon temelli kültür turisti tipolojileri: Diyarbakır’a gelen yerli turistler üzerine bir araştırma* [Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi]. Batman Üniversitesi, Batman. Retrieved from <http://earsiv.batman.edu.tr/xmlui/handle/20.500.12402/2300>
- Koçak, E. (2020). Kültürel mirasın ülke turizmine ve ekonomisine katkısı “Yalvaç Keçeciliği”. Çankırı Karatekin Üniversitesi Karatekin Edebiyat Fakültesi Dergisi, 8 (2), 317-327. Retrieved from <https://dergipark.org.tr/en/pub/karefad/issue/57785/821226>
- Kolaç, E. (2009). Somut olmayan kültürel mirası koruma, bilinç ve duyarlılık oluşturmada Türkçe eğitiminin önemi. *Millî Folklor*, 21(82), 19-31. Retrieved from <https://www.millifolklor.com/Yayin/82>
- Oğuz, M.Ö. (2002). Ulusal kalıtın küreselleştirilmesi ve Türk el sanatları. *Millî Folklor*, 14 (54), 5-10. Retrieved from <https://www.millifolklor.com/Yayin/54>
- Öter, Z. (2010). Türk el sanatlarının kültür turizmi bağlamında değerlendirilmesi. *Millî Folklor*, 22 (86), 174-185. Retrieved from <https://www.millifolklor.com/Yayin/86>
- Özbek, Ö. ve Çevik, S. (2018). Somut olmayan kültürel mirasın taşıyıcısı olarak geleneksel el sanatları: Gönen. *Journal of Tourism and Gastronomy Studies*, 6(4), 588-603. <https://doi.org/10.21325/jotags.2018.325>

- Saçlı, Ç. ve Avcıkurt, C. (2018). Destinasyon tercihinde somut olmayan kültürel miras değerlerinin önemi: Uluslararası kültür turistleri üzerine bir uygulama. *Türk Turizm Araştırmaları Dergisi*, 2 (4), 1-13. <https://doi.org/10.26677/tutad.2018.37>
- Serap, A. (2019). Sürdürülebilir turizm gelişimi ve yaratıcı turizm. *Gümüşhane Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 10(Ek sayı), 132-139. Retrieved from <https://dergipark.org.tr/en/pub/gumus/is-sue/49769/613056>
- Türker, A. ve Türker, G.Ö. (2016). Deneysel pazarlamanın halk bilimi ürünlerinde kullanımı: Yaşayan müze örneği. *Akademik Bakış Dergisi*, 58(Kasım-Aralık), 702-716. Retrieved from <https://www.akademikbakis.org/akademikbakis/akademik-bakis-sayi-58-kasim-aralik-2016/>
- Yıldırım, A. ve Şimşek, H. (2008). *Nitel Araştırma Yöntemleri*. Seçkin.



Bu eser Creative Commons Atıf 4.0 Uluslararası Lisansı ile lisanslanmıştır.
(This work is licensed under a Creative Commons Attribution 4.0 International License).



BİLİMSEL ARAŞTIRMALAR ETİK KURULU

Sayın Burak Gökbulut ve Mustafa Yeniasır

Bilimsel Araştırmalar Etik Kurulu'na yapmış olduğunuz YDÜ/SB/2023/1517 proje numaralı ve **“Kültür Turizminin Geleneksel Kıbrıs Türk El Sanatlarının Sürdürülebilirliğine Olan Etkileri Üzerine Bir Araştırma”** başlıklı proje önerisi kurulumuzca değerlendirilmiş olup, etik olarak uygun bulunmuştur. Bu yazı ile birlikte, başvuru formunuzda belirttiğiniz bilgilerin dışına çıkmamak suretiyle araştırmaya başlayabilirsiniz.

Prof. Dr. Aşkın KIRAZ

Bilimsel Araştırmalar Etik Kurulu Koordinatörü